

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/15, p. 35-46

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11861>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

☞ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ülkü ELİUZ – Doç. Dr. Mesut GÜN

This article was checked by iThenticate.

ŞOTA RUSTAVELİ’NİN “KAPLAN POSTLU ŞÖVALYE” ADLI ESERİNİN RENE GIRARD’IN “ÜÇGEN ARZU MODELİ” ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ*

Nilüfer AKA ERDEM*

ÖZET

Gürcistan’ın en görkemli çağı 12.yy sonları ile 13. yy başlarında yaşadığı tahmin edilen Şota Rustaveli, kaleme aldığı “Kaplan Postlu Şövalye” adlı eseri ile Gürcü edebiyatında önemli yer edinerek kendinden sonra gelen şairlere de öncü olmuştur. Eser Gürcü halkının bütün bireysel ve ulusal değerlerinin numunesi niteliğinde yüzyıllardır canlılığını korumaktadır.

Kaplan Postlu Şövalye’de birlik, bütünlük, dostluk, sevgi, sadakat, fedakârlık, vatan sevgisi gibi duygular ele alınmakla birlikte eserin ana izleğini aşk oluşturmaktadır. Dolayısıyla aşk ve tutkunun evrensel anlamda bir olgu olarak işlendiği eser, kurmaca yapısıyla Rene Girard’ın “Üçgen Arzu Modeli” metodu ile incelenmeye uygundur. Rene Girard “Romantik Yalan ve Romansal Hakikat” adlı eserinde hemen her edebi eseri, taklit edilen arzu yöneliminde, yansıtılan açığa çıkarılan bir eksen üzerinde ele alır. Yani bir edebi eserde özne özgür bir biçimdeyse ve arzu kendiliğinden oluşuyorsa “romantik yapıt”, arzusunun oluşumunda bir dolayımlayıcı söz konusu ise “romansal yapıt” özelliğini göstermektedir. Özne ile arzulanan nesne arasında dolayımlayıcı yani bir vasıta olmadan düz bir ilişki varsa romantik yalan; özne ile arzulanan nesne arasında aslında ulaşılmak istenen veya öykünülen taklit edilen bir dolayımlayıcı varsa romansal hakikattir. Bu bağlamda “Kaplan Postlu Şövalye” adlı eser, Romantik Yalan mı yoksa her kurmaca yapının temelini oluşturan Romansal Hakikat niteliği mi göstermektedir konusu tartışmaya açılacaktır. Destandaki arzu üçgenleri romanın entrik kurgusu dikkate alınarak belirli vaka halkaları üzerinden incelenecektir. Arabistan şahı Erestevan’ın Tariyel’i görme arzusu, destanın başkişisi Tariyel-Nestan aşkı, Avtandil-Tantana aşkı, Avtandil’in Tariyel’e ulaşması özne-nesne-dolayımlayıcı ilişkisi çerçevesinde üçgen arzu modeli Rene Girard’ın yapıtından yararlanılarak incelenecektir. Böylece yapıtın karmaşık

---

*Bu makale, 15.09.2014-17.09.2014 tarihleri arasında İran Tebriz Üniversitesi’nde yapılan Kafkasya’ya Genç Bakışlar II Sempozyumu’nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş şeklidir.

* Dr. Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: niluferaka@ardahan.edu.tr

yapısıyla Romantik Yalan mı Romansal Hakikat mi olduğu sorusuna cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özne, arzulanen nesne, dolayımlyıcı, üçgen arzu, Kaplan Postlu Şövalye.

ANALYSING SOTA RUSTAVELI'S WORK CALLED "A KNIGHT IN TIGER SKIN" WITHIN THE FRAME OF WORK OF RENE GIRARD CALLED " TRIANGLE DESIRE MODEL"

ABSTRACT

Şota Rustaveli, who was predicted to live in the most magnificent era of Georgia between at the end of 12th century and in the beginning of 13th century, with the work he wrote "A Knight in Tiger Skin" he pioneered following poet gaining an important place in Georgian Literature. This work maintains its aliveness for centuries as sample of individual and national value of all Georgian population.

In A Knight in Tiger Skin, with the emotions including unity, integrity, friendship, loyalty, self-sacrifice and patriotism, love constitutes main theme of this work. Consequently, work in which love and passion intensively appear as a fact within universal meaning, is suitable for analyzing with the method "Triangle Desire Method" of Rene Girard. In Rene Girard's work called "Romantic Lie and Novel Like Truth" he discusses almost every literary work on imitate desire orientation with a reflected revealed axle. In other words, in a literary work if the subject is in a free style and desire comes into being by itself, it is romantic work, if a mediator word is the topic it shows characteristic of novel like work. If there is a mediator word between subject and the desired object, namely direct relationship without a vehicle, it is romantic lie; between subject and desired object if there is a desired or imitated mediator word, it is novel like truth. In this context, it will be discussed that the work called "A Knight in Tiger Skin" is either Romantic Lie or Novel Like Truth providing basis of every fictional structure of Rene Girard. Desire triangles in saga will be analyzed through incident links considering romantic designing fiction. Desire of seeing Tariyel of Arabian King Erestevan, love with protagonist Tariyel and Nestan, love of Avtandil and Tantara, and reaching of Avtandil to Tariyel will be analyzed within the frame of subject-object-mediator relationship benefiting triangle desire model work of Rene Girard. Thus, an answer will be looked for the question it is whether Romantic Lie or Novel Like Truth with complicated structure of work.

STRUCTURED ABSTRACT

Sota Rustaveli, who was predicted to live in the most magnificent era of Georgia between at the end of 12th century and in the beginning of 13th century, with the work he wrote "A Knight in Tiger Skin" he pioneered following poet gaining an important place in Georgian Literature. This work maintains its aliveness for centuries as sample of individual and national value of all Georgian population. In A Knight in Tiger Skin, with the emotions including unity, integrity, friendship, loyalty, self-sacrifice

Turkish Studies

and patriotism, love constitutes main theme of this work. Consequently, work in which love and passion intensively appear as a fact within universal meaning, is suitable for analyzing with the method "Triangle Desire Method" of Rene Girard. In Rene Girard's work called "Romantic Lie and Novel Like Truth" he discusses almost every literary work on imitate desire orientation with a reflected revealed axle. In other words, in a literary work if the subject is in a free style and desire comes into being by itself, it is romantic work, if a mediator word is the topic it shows characteristic of novel like work. If there is a mediator word between subject and the desired object, namely direct relationship without a vehicle, it is romantic lie; between subject and desired object if there is a desired or imitated mediator word, it is novel like truth.

In romantic work, mediator of the subject is clear but without revealing this, straight line between subject and object is pointed out. As for novel like work fiction is constituted in a simplifying way to reveal mediator. Mediator remains in as desired object, even mostly move ahead of desired object. The structure that Girard has constituted referring to desire's being mimetic is like triangle. At the corners of this triangle, respectively willer subject, desired object and mediator of desire are found. Girard proved that the every reality belonging to human may be expressed as structurally in his literary works with his fictional "triangle desire" model. If every way of thinking has logic, this logic may be systematized in every sense. In this way, a behavior that we never insist or even our sense may have a structural appearance in daily life. Every existence area such as intellectual, physical, spiritual that mankind has, may possess a model in itself. Even things that we assume as invisible have a shape, they can be portrayed and they can be converted into a structural appearance. The work we analyzed is a saga consisting of 1671 verses. Even though the work shows romantic work qualifications at first reading, we encounter with the mysterious configuration of "triangle desire" in novel like work when we analyze it in detail.

There are many desire triangles in Knight in Tiger Skin. Basically, desire constitutes the main fiction of saga and other factors take shape considering the desire. Within work, since it is the desire ruling the plot like fiction, desire triangles in work may change according to the various tendencies of heroes' desires. Considering the basic case links in work, four triangle desire models forming the fiction will be focused on. According to the array of incident circles in saga, first of this triangle desires constitutes Arabian King Erestevan's desire of sick knight in tiger skin. Even though, at first, King's persistence to get Tariyel becomes apparent as curiosity, this is completely his desire to use the power of being King. This situation disturbing the king raging at Tariyel not accepting king's invitation is embarrassment of king against his slaves and army that he has sent to Tariyel. Thus, mediator that king desire is power and government. Because, when he reaches Tariyel, he not only satisfies his curiosity, but also takes back his impaired government by his slaves and army.

When incident circles are considered, second triangle desire model consists of Tantana's sending chief commander Avtandil to search Tariyel. . In this triangle desire model, Tantana wants to remove his father's regret but in background, measuring the love of Avtandil is located. While she wants Avtandil, who is unique in wrestler across

---

Turkish Studies

country, to find Tariyel, in fact she indicates her value when the things she has said to him considered. She both opens a door for Avtandil who desires her and she will measure how much she is desired by fulfilling this hard duty.

In saga, another triangle that we consider worth analyzing deals desire tendency of Nestan to her object Tariyel. Beneath Nestan's sending Tariyel to countries and capturing new places, her desire to maintenance of her magnificence underlies. Nestan wants Tariyel to capture new places and show his bravery for her. In fact, Nestan desires Tariyel's desire. She wants him not to complain and wants him to show her bravery that she wants to constitute the hero deserving her magnificence. She wants to be desired by a hero like this. Consequently, Nestan does not want someone who is ruined with her love and who complains, instead she wants someone who behaves heroically for herself and a brave hero. The main reason of mankind desires is the other's desire for the desired object. In every desire triangles in saga, what salient is the desiring of value that desired object has by others or putting one individual his own values to object.

Opinion that Rene Girard defends in his work called "Romantic Lie Novel Like Truth" is that we proceed to our desires' object as the crow flies. Girard indicates writing purpose of this work's as to present this kind of romantic works' lameness. Girard has made his triangle desire model reviews in novels. Due to its fictional structure, in saga called "Knight In Tiger Skin" has analyzed within this frame. When the work is first read, we encounter with spontaneity of desire proceeding as the crow flies between subject and object. For the occurrence of triangle desire, in narration relationship among subject-object-mediator has to be presented in various ways. In triangle desire in which desire tendency is presented novel characters are the analyzed things. During saga, tendencies of desires of characters articulated to the different incident circles in fact vary through mediator. Beneath the Eretevan's persistence of sick Knight in Tiger Skin and persistence of see him, even if this can be seen as a direct curiosity towards object, it is the passion of power and government triggering this desire within him. In desire triangles created for Avtandil-Tantana and Tariyel we can see nested triangles. For Tariyel intensity of desire of reaching Nestan is others and his admiration of Nestan's beauty. That Nestan's desire of Tariyel is both her wish getting support from Tariyel for her magnificence and government's power gaining and her desire of Tariyel's desire for her beauty. Consequently, in triangle that we have analyzed, we can see that there is not a relationship between subject and object as in romantic work and desire is not by itself and autonomous. So, function of components in this aspect indicates a novel like structure containing conflicts apart from saga. "A narration's attaining dramatic structure from epical style depends on its spreading to the infinite conflicts within human nature. Clearness and dimensions of conflict contributes to determine type and quality of narration." So that mediator does not show up in romantic works, in this saga, as in novel like works, mediator is praised by desired as directive. Based on this data, we can say that work called Knight in Tiger Skin holds qualifications of novel like truth.

Keywords: Subject, desired object, mediator, triangle desire, A Knight in Tiger Skin.

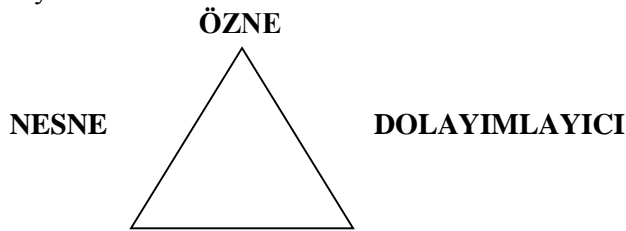

Turkish Studies

Giriş

Rene Girard "*Romantik Yalan Romansal Hakikat (Ebedi Yapıda Ben ve Öteki)*" adlı eserinde edebi eserdeki arzu yöneliminin taklitçi bir doğası olduğunu savunur. Kahramanın arzusu kendiliğinden, arada özenilen imrenilen bir öge olmadan hedefe ulaşıyorsa bu yapıt romantik; arzunun oluşumunda arada bir dolayımlayıcı söz konusu ise yapıt romansaldır. Girard eserinde iki tür yapıtı şöyle tanımlar; "*Romantik yapıt, öznenin özerkliğini ve öznenin kendiliğindenliğini yücelten yapıttır; romansal yapıt da bu yüceltimi kurcalayan ve deşen, aldanişın mekanizmalarını gösteren ve böylece arzunun dolayımlanmış niteliğini ortaya çıkaran yapıttır*" (Girard, 2007:10). Romantik yapıtta, öznenin dolayımlayıcısı bilinir fakat bu açığa çıkarılmayarak özne ve nesne arasındaki düz çizgiye dikkat çekilir. Romansal yapıtta ise kurgu, dolayımlayıcının ortaya çıkmasını kolaylaştıracak şekilde oluşturulur. Dolayımlayıcı, arzulanan nesne kadar ön plandadır hatta çoğu zaman arzulanan nesnenin de önüne geçmektedir. "*Tematik güçte yer alan dolayımçıların, arzu nesnesine olan ilgiyi uyandıran, bu ilgiyi besleyen ve onu teklif eden kişiler/unsurlar olduğu*" (Korkmaz, 2015:172) dikkat çeker. Girard'ın arzunun bu öykünmecî oluşuna göndermede bulunarak oluşturduğu yapı üçgen şeklindedir. Üçgenin köşelerinde sırasıyla; arzulayan özne, arzulanan nesne ve arzunun dolayımlayıcısı bulunmaktadır.

Girard, insana ait olan her gerçekliğin yapısal olarak ifade edilebileceğini "üçgen arzu" modeli ile kurgusal olan edebi eserlerde ortaya koymuştur. Her düşünme biçiminin bir mantığı varsa bu mantık her anlamda sistematikleştirilebilir. Böylelikle gündelik hayatta belki de hiç üzerinde durmayacağımız bir davranışımız, hissimiz bile yapısal bir görünüme sahip olabilir. İnsanoğlunun sahip olduğu zihinsel, bedensel, ruhsal... vs her varoluş alanı, kendi içinde bir model taşıyabilir. Görünmez varsaydığımız şeyler bile bir forma sahiptir, resmedilebilir, yapısal bir görünüme dönüştürülebilir. Romansal yapıtlardaki üçlü ilişkiyi ifade etmek için Girard'ın kullandığı üçgen şekli temsilidir; "*Üçgen, bir gestalt değildir. Asıl yapılar her zaman özneler arasındadır. Herhangi bir yerde odaklaştırılmazlar; üçgenin hiçbir gerçekliği yoktur; sistemli biçimde sürdürülen sistemli bir eğretilmedir*" (Girard, 2007: 24). Girard edebi bir inceleme ve yorumun da sistematik olması gerektiğini edebiyatın devamlı oluşu için şart koyar; "*Örtük olanı ya da daha en baştan yarı yarıya belirttikleşmiş olanı, açığa çıkarıp biçimselleştirmelidir yorum. Eleştirinin asla sistematik olamayacağını öne sürmek, hiçbir zaman gerçek bilgi olamayacağını öne sürmekle birdir*" (Girard, 2007: 24). Dolayısıyla Girard, bu çalışmasında romantik yapıtların aksaklıklarını ve örtük olan gizemi daha da örtükleştirip esas olanın saklanması eleştirir. Bu eleştirisini de biçimsel olarak "üçgen arzu" modelinde ortaya koyar.

Şekildeki gibi ifade edilen üçgende özne-nesne ve dolayımlayıcı arasında olan ilişkiler ağı farklı yönlerden incelenebilmektedir. Dolayımlayıcı olumlu olabildiği gibi özneyi nesneye daha da yaklaştıran kin, nefret, kıskançlık hisleriyle kıskırtıcı olarak karşı güçlerde de yer alabilir. Girard romansal yapıtları: "*Birinin merkezinde dolayımlayıcının ötekinin merkezindeyse öznenin bulunduğu iki olasılık küresi arasında teması önleyecek kadar mesafe olduğu vakalarda dışsal dolayım; bu uzaklık, iki kürenin az ya da çok iç içe geçmesine izin veriyorsa içsel dolayım*" (Girard, 2007: 24) olarak iki gruba ayırır. Girard, üçgen arzu modelini Dostoyevski, Flaubert, Proust, Stendhal ve Cervantes'in eserlerinden yola çıkarak incelemiştir. Romantikliğin aksaklığını aşabilen romancıları övmektedir. İncelemeye alınacak eser 1671 dörtlükten oluşan bir destandır. Eser ilk okuyuşta

romantik yapıt niteliklerini gösterse de ayrıntılı olarak incelendiğinde romansal yapıtta bulunan “üçgen arzu” modelinin gizemli dokusuyla karşılaşılır.

Rene Girard incelemelerini roman metinlerini dikkate alarak yapmıştır. Modern bir anlatı biçimi olan roman, yapısal unsurları bakımıyla farklı anlatı türleriyle ortaklıkları vardır. Dolayısıyla; “*Bütün anlatı türleri, modern anlatının vakayı sınırlaması, vakaya farklı bir form vermesi, dıştan bakıldığında fark edilmeyecek kadar saklanması da dahil, okuyucunun zihninde canlanan bir vaka çerçevesinde gelişir*” (Yalçın, 2009:189). Romanın yapısal unsurları ile benzerlikleri olan destan metni de bu bağlamda incelenme olanağına sahiptir. Destanda olaylar şöyle cereyan etmektedir: Arabistan padişahı Eretevan tahtını kızı Tantana’ya bırakmasının şerefine av partisi düzenler. Düzenlediği partide, pınar başında Kaplan Postlu Şövalye görünür. Şah onu görmek ve tanışmak ister ama Tariyel yani Kaplan Postlu Şövalye hemen ortadan kaybolur. Şah, bütün ordusundan Tariyel’i yanına getirmelerini ister. Tariyel’i şahın kulları yakalamakta başarılı olamazlar ve Tariyel ortadan kaybolur. Şah’ı büyük bir kin bürür ve bütün neşesi gider. Bunun üzerine kızı Tantana babasının üzüntüsünü gidermek için sevdiği başkomutan Avtandil’e şövalyeyi bulma emri verir. Tantana’ya âşık olan Avtandil sevdiğinin gözüne girmek, şövalyeyi bulmak için Arabistan’ı terk eder. Yollara düşen Avtandil, üç yıl sonra Tariyel’i bulur ve Tariyel Avtandil’e başından geçenleri anlatır. Tariyel Hindistan şahı Farsadan’ın yanında oğlu gibi büyür. Şahın kızı Nestan-Darecan’a âşık olmuştur. Farsadan şahı kızı Nestan’ı Harezm şehzadesi ile evlendirmek ister. Bunun üzerine Tariyel Şehzadeyi öldürür. Farsadan şahı buna çok sinirlenir ve ceza olarak kızını Gaceti kalesine gönderir. Tariyel, Nestan’ın peşine düşer ama bir türlü bulamaz. Hayata küsen Tariyel, toplumdan uzaklaşarak mağarada yaşamaya başlar. Tariyel’in hikâyesinden çok etkilenen Avtandil, Tariyel’e Nestan’ı bulması için yardım etmeye karar verir. Feridun adlı bir kahramanın yardımıyla Nestan’ı bulurlar. Tariyel ve Nestan Hindistan tahtına otururlar; Avtandil ve Tantana ise Arabistan’a dönerler ve ülkelerini idare ederler.

Kaplan Postlu Şövalye’de Üçgen Arzuların Oluşumu

“Arzularımız bizden, asıl istediğimiz şeyi bile gizlerler”

Goethe

Kaplan Postlu Şövalye’de birçok arzu üçgeni bulunmaktadır. Esasında destanın temel kurgusunu arzu oluşturmada diğer öğeler arzuya göre biçimlenmektedir. Eserde entrik kurguyu yöneten arzu olduğundan eserdeki arzu üçgenleri kahramanların arzularının çeşitli yönelimlerine göre de değişebilmektedir. Eserdeki temel vaka halkaları dikkate alınarak kurguyu şekillendiren dört üçgen arzu modeli üzerinde durulacaktır. Destandaki vaka halkalarının sıralanışına göre bu üçgen arzularının ilkinin Arabistan Şahı Eretevan’ın Tariyel’i yakalatma arzusu oluşturmaktadır. Tariyel Nestan’a olan aşkının acısıyla hayattan bağı kesmiştir. Kendini toplumdan soyutlamakta, devamlı ağlamakta ve yas tutmaktadır. Tariyel’i yanına getirmesi için gönderilen kul, hiçbir şekilde onunla konuşamaz. Şahın çağırıldığını söylemesi de Tariyel için caydırıcı olmaz. Çünkü onun gözü kimseyi görmemektedir. Şah bu duruma sinirlenir ve bu durum şöyle ifade edilir;

“Bu sözleri işitince şah kalbini bürüdü kin,

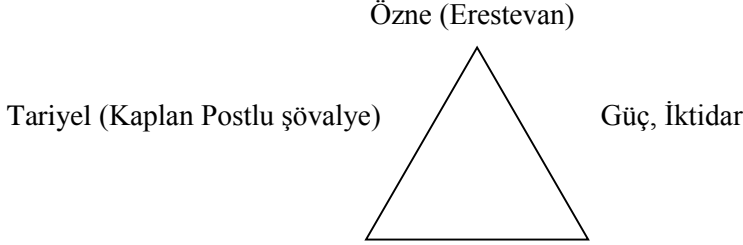
On iki kul durmuş idi karşısında mert şîrin

Onlara emr etti ki, kılıç kalkan ve ok alın,

Yalnız duran o civanı huzuruma tez getirin” (Rustaveli, 1991: 21).

Şah, Tariyel’in kayıtsız kalmasına ve üstüne gönderdiği ordusunu alt etmesine daha da sinirlenir. Bu durum “*Bunu gören şah başladı dudağını çiğnemeye*” olarak tasvir edilir. Şahın Tariyel’i elde etmek için ısrarı ilk başta merak olarak belirse de tamamıyla şah olmanın verdiği

İktidarın gücünü kullanmak istemesidir. Şahın kini zamanla artmakta hatta bütün neşesi Tariyel'in yakalanmamasıyla gitmektedir. Böylelikle üçgenin köşeleri tamamlanır ve üçgenin özne, nesne ve dolayımlayıcı unsurları aşağıdaki gibi şekillenir;

Destanın ana kurgusunun oluşumu, vaka halkalarının ilerlemesi ve mutlu sona ulaşılmasında etkili olacak olan bu arzu, görünüşte sadece nesneye ulaşmak değildir. Bu arzuyu yönlendiren Tariyel'in onun sözüne itibar edip gelmemesidir;

"Acayip bir yiğide rastladım avlandığım zaman,

Cemâlinin ziyâsından nurlanmıştı bütün her yan.

Ol yiğidin gözyaşıyla kederinin sebebini anlamadım,

Dâvet ettim, gelmedi; budur beni sinirlendiren" (Rustaveli, 1991: 23).

Davetine icabet etmeyen Tariyel'e sinirlenen şahı esas rahatsız eden durum; yanına gönderdiği kulları ve ordusunun karşısında mahcup olmasıdır. Tariyel'in ağlama sebebini merak etmesi ile başlayan onu görme isteği Tariyel'in arkasına bakmadan gidişi ile daha farklı bir boyuta taşınır. Şah, iktidarının zedelenmesinden rahatsızdır. Nesnesine ulaşma arzusunun tetiklenmesi merak duygusu ile başlasa da kendi sözünün dikkate alınmaması onun Tariyel'i elde etme arzusunun daha da perçinlemektedir. Dolayısıyla şahın güç ve iktidarı nesnesi Tariyel'e ulaşması için dolayımlayıcı olmaktadır; *"Nesne yalnızca dolayımlayıcıya ulaşmanın bir yoludur. Arzunun hedeflediği bu dolayımlayıcının varlığıdır"* (Girard, 2007: 60). Dolayısıyla şahın arzuladığı dolayımlayıcı, güç ve iktidardır. Çünkü Tariyel'e ulaştığında sadece merakını gidermeyecek aynı zamanda ordusu ve kulları önünde zedelenen iktidarını da alacaktır. Dolayımlayıcının içsel mi dışsal mı olduğu değerlendirilirse, bu üçgende dışsal dolayımlayıcı bulunmaktadır. Çünkü dışsal dolayımdaya kahraman açıkça arzusunun niteliğini söyler. Şah gizlemeden sinirlenme sebebini ve Tariyel'e ulaşma sebebini davetine gelmemesi olduğunu söyler. Ayrıca dolayımlayıcı ile özne arasında da bir rekabet söz konusu değildir.

Destandaki vaka halkalarını dikkate aldığımızda ikinci üçgen arzu modeli Tantana'nın başkomutan Avtandil'i Tariyel'i aramaya göndermesiyle oluşur. Şahın kızı Tantana, babasının düştüğü duruma çok üzülür ve Avtandil'i yanına çağırır;

"Senin bana hizmetinin iki mühim âmili var:

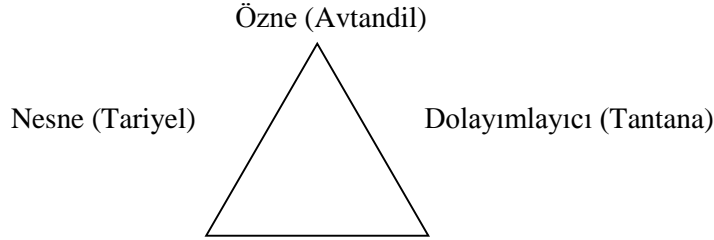
Önce şunu söyleyeyim, pehlivanlıkta senin dengin değil.

İkincisi, meftûnumsun, yalan değil, bu gerçektir.

Git ara o pehlivanı, uzak yakın illere var"(Rustaveli, 1991: 27).

Tantana Avtandil'in ona olan aşkının büyüklüğünden yararlanarak, verdiği görevin karşılığında kendini ortaya koyar. Bu üçgen arzu modelinde Tantana babasının üzüntüsünü gidermek istemektedir fakat arka planda Avtandil'in sevgisini de ölçmek yer almaktadır. Ülkede pehlivanlıkta dengi bulunmayan Avtandil'den Tariyel'i bulmasını isterken, ona sarf ettiği sözleri dikkate

alındığında esasında kendinin değerini de belirlemektedir. Girard'ın üçgen arzu ile ortaya koymaya çalıştığı, arzunun dönüp dolaşıp öznenin kendisine geleceğidir. Burada da söz konusu babasının üzüntüsünü giderme isteğiyle arzu dönüşüme uğrayarak kendi değerini belirleyen bir şekil alır. Çünkü isteğinin karşılığında kendini ortaya koymaktadır. Hem kendisini arzulayan Avtandil'e bir kapı aralar hem de verdiği çetin görevin yerine getirilişiyle kendisinin ne kadar arzu edildiğini ölçmüş olacaktır. Tariyel'i arzu etmesi, babasının arzusunu ödünçlemesiyle onda daha tutkun hale gelir ve bu arzuyu kendi lehine çevirmeye çalışır. Özne Tantana, nesne Tariyel'e dolayımlayıcı babasının arzusunu ödünçleyerek ulaşmak ister. Babası arzusunun dolayımlayıcısıdır ve dolayımlayıcı birden fazla olabileceği için Avtandil de nesnenin Tariyel olduğu bir üçgende dolayımlayıcı olabilir. Şah ile birlikte yaptıkları av partisinde rastladıkları Tariyel'i bulmayı ve merakını gidermeyi Avtandil de istemektedir. Bu durumda iki kişinin arzusu bir nesneleşmektedir. Burada iç içe geçmiş arzu üçgenleri bulunmaktadır. Şah, Avtandil ve Tantana için asıl ulaşılacak istenen dolayımlayıcıdır. Dolayısıyla Girard'ın üçgen arzu modeline uygundur. Avtandil'in arzusunu tetikleyecek, fişkırtacak bir dolayımlayıcıya ihtiyaç vardır. Bu durumda Tantana Tariyel'e ulaşmak için dolayımlayıcı durumuna geçer Avtandil için. Avtandil'in Tariyel ve Tantana arasındaki ilişkinin üçgen arzı modeli aşağıdaki gibidir;

Avtandil'in Tantana'ya aşkı onu gördüğü andan itibaren başlar. Tantana destanda bütün ülkenin hayranlık duyduğu bir güzel olarak tasvir edilir. Avtandil Tantana'ya kavuşmak için düşünmeden tehlikeye atılır ve Tariyel'i aramaya yola çıkar. Tariyel ulaşmak istediği nesne dolayımlayıcısı Tantana'nın devreye girmesiyle şiddetlenir. Çünkü *"Kahramanın arzularının arkasında gerçekten üçüncü bir kişinin telkini yatar"* (Girard, 2007: 25). Av esnasında Şah ile birlikte Avtandil de Kaplan Postlu Şövalye'nin gidişini merak edip onu yakalamak ister ama Tantana Avtandil'den onu yakalamasını isteyene kadar eyleme geçmez. Tantana'nın isteğinden sonra artık nesnenin yüzü değişir ve arzusunun yönelimi farklı bir biçim alır. Dolayısıyla; *"Dolayımlayıcının itibarı arzulanan nesneye de geçer ve ona aldatici bir değer verir. Üçgen arzu, nesnesinin yüzünü değiştiren arzudur"* (Girard, 2007: 35). Tantana'nın Avtandil için olan itibarı gerçekten nesneye geçmiştir ve Tariyel'i bulma isteği Tantana'ya ulaşma isteği ile eşleşmiştir. Ötekinin arzusunun şiddeti nesneye yönelimi de artırmaktadır. Avtandil'in Tantana'ya olan aşkında karşı güç durumunda olan bir rakip ile karşılaşmayız. Girard'ın sözünü ettiği rakibinin nesnesini kıskançlıkla elde etmeye çalışan bir kahraman değildir Avtandil. *"Kızın aşkı varlığına bir hükümler kesilmişti"* (Rustaveli, 1991: 28) ifadeleri Avtandil'in Tantana'yı sevmesi için karşı bir gücün dolayımına ihtiyacı olmadığına işaret eder. Avtandil açıkça Tantana için her şeyi göze alabileceğini belirtmektedir. Dolayımlayıcı özneye yaklaştıkça öznenin arzusu yoğunlaşır. Avtandil, Tantana'yı görmese de içinde taşıdığı tutku o kadar yoğundur ki mesafe uzaklaşsa da tazeliğini korumaktadır. Dolayısıyla dışsal dolayım ile oluşan bir üçgen arzu ile karşılaşırız. Böylece; *"Dolayımlayıcı yaklaştıkça işaret belirginleşir; "metafizik erdem" önem kazanır ve nesne "eşi bulunmaz" olur"* (Girard, 2007: 83). Bu uzaklık Girard'a göre sadece coğrafi uzaklık ile ölçülemez, çünkü dolayımlayıcı-özne-nesne arasındaki mesafe öncelikle ruhsaldır. Avtandil'in Tantana ile uzaklığı da ruhsal olarak değerlendirilmelidir. Coğrafi olarak çok uzak ülkelere gitmiştir ama gidiş sebebinin dolayımlayıcısının Tantana'ya ulaşmak olduğunu unutmamıştır. Avtandil Tariyel'i aramak için diyar diyar gezer ve bu yalnız gezme onun tabiatını değiştirir. Fakat Tariyel gibi tutkusunun kurbanı

Turkish Studies

olacak kadar bilinçsizlik durumuna düşmez. Avtandil tutkularının esiri olmasın diye Tanrı'ya yalvarır ve bu durumda Tanrı Avtandil için olumlu yönde dolayımdayıcı olmaktadır. Tutkusuna yenilmesin ve aklın yönlendiriciliğinde hareket etsin diye daha temkinli davranır. Dolayısıyla Avtandil sağduyu ile hareket ettiği için yoluna çıkan engelleri de rahatlıkla çözer ve hedefine doğru ilerler. Çünkü öncelikle arzusu onu tutkulu bir bilinçsiz haline getirmemesi için kendine hâkim olmaya çalışır. Avtandil'in bu süreçte nesnesine ulaşmasında en büyük dolayımdayıcıları Tanrı, sakinlik ve doğru yönde gösterdiği çabadır. Aşağıdaki Avtandil'in Tariyel'i bulduğunda nasıl davrandığını anlatan dörtlükler Avtandil'in bu durumuna örnek olarak verilebilir;

*"Yolda tedbir dökerek yaklaştı garip pehlivana,
Yersiz sözden düşer deli daha artık heyecana.
Aklı olan müşkül işte soğukkanlı davranmalı,
İyi tedbir yardım eder zora düşen bir insana.*

*O şuarsuz bir serseri, çölde gezen açık deli;
İnsanları yadırgamış, pek de yakın gitmemeli.
Yakınlaşırsam birbirimizi öldürmemiz gerekecek,
Bu problemi çözmek için gizli bir tedbir dökmeli"* (Rustaveli, 1991:39).

Dizelerden anlaşılacağı üzere Avtandil Tariyel'i bulmasına ve o kadar yakınlaşmasına rağmen ondaki vahşi tabiatı fark edip daha esnek bir şekilde davranarak emin adımlarla hareket eder. Avtandil Tantara'ya ulaşmayı istemektedir ama nesnesini elde ettiği zaman esas mesele dolayımdayıcıya ulaşmak olduğundan aceleci davranmamaktadır. Arzunun nesnesine ulaşmasında dolayımdayıcı bir kişi olabildiği gibi ilahi bir güç, duygu, karakter olabilmektedir. Avtandil için tedbirli ve bilinçli kişiliği nesnesine ulaşmasında olumlu dolayımdayıcı olmaktadır.

Avtandil Tariyel'i şuarsuz serseri, mecnun gibi çölde gezen deli olarak tasvir etmektedir. Tariyel tutkularının esiri olmuştur ve aşkının nesnesi Nestan'a hoş görünmek ve onu elde etmek için her istediğini yapmaya hazırdır. Tariyel her eyleminde daha kötümser ve aceleci davranmaktadır. Nitekim başına gelen olaylar da buna işaret eder. Tariyel Avtandil'e hikâyesini anlattığında dikkat çeken belli ifadeler vardır. Tariyel Nestan'ın devamlı güzelliğinden ve bütün dünyanın ona hayran olmasından bahsetmektedir. Destanda hiçbir kadın onun kadar ayrıntılı güzellikte anlatılmaz. Öyle ki onun güzelliğini Feridun ve Fatma adlı kadın kahraman da ayrıntılı anlatmaktadır. Dolayısıyla Tariyel'in arzusunu sıcak tutan onun güzelliği gibidir. Ona olan aşkıdan bahsederken sadece güzelliğini övmektedir ve bu dizeler şöyledir;

"Beni yakan kız... güneşti bir yaşında iken"(Rustaveli, 1991: 57)

"Kız, güneşten parlak idi, yakıyordu her bakanı"(s.57)

"Yedisinde hayran oldu cemaline bütün cihan

Güzelliğini kaskandı ay ve güneş" (s.57)

"Servi boylu, zümrüt barlı sanırsın dikmişti Allah"(s.60)

"Nerde vardır senin gibi güneş yüzlü, servi boylu?" (s.96)

Daha da artırılabilir bu örnekler Nestan'ı kaleye kapatılırken gören Feridun'un sözleriyle de desteklenir:

Turkish Studies

“Sandıkta bir güzel vardı, ay ile güneşi ederdi hayran,”

“Güzel kızı çıkardılar, âşık oldum o güzele.

O, parlak bir yıldırımdı, bütün renkler onca soluk,

Dünyayı nurla doldurdu, sönük kaldı güneş bile.”

“Ben, o kıza âşık oldum, kardan beyazdı o gül beden” (s.113-114).

Nestan-Darecan ile ilgili Fatma'nın söyledikleri de Nestan'ın güzelliğini aşkın bir seviyeye çıkarmaktadır;

“Kız bana doğru dönünce ışıklandı bağ, dağ, dere.

Yanağının parlaklığı ışık saçtı gökle yere.

Gözlerim kamaştı benim, bakınca böyle dilbere” (s.198)

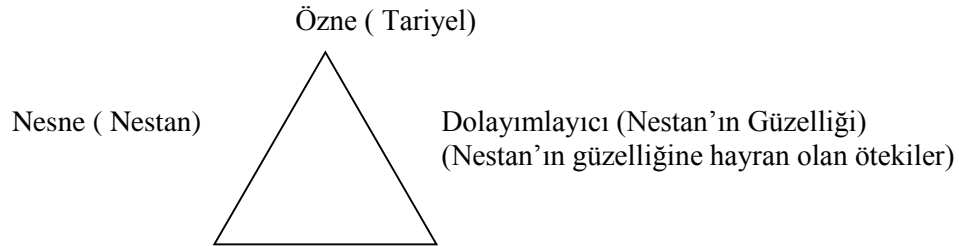
“Kadın olduğum halde vuruldum ondaki o letafete.

Güneşin kendisini bile o güzellik düşürür zillere.

Sanmıyorum o güzelliği tarif etmeğe gücüm yetsin.

Kendim bile “of” demeden can verirdim o afete” (s.199)

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Nestan'ın güzelliği ile dillere destan oluşu Tariyel'in tutkusunu şiddetlendiren birinci sebeptir. Nestan'ın Harezm şehzadesine verilmesiyle öznenin nesnesine başka birinin sahip olacağını düşünmesi onun nefretini ve tutkusunu artırmaktadır. Şehzade karşıt güçte Tariyel'in nesnesine var olan arzusunu daha da biçimlendirip, dolayımaktadır. Bu tutku Tariyel'de rakibine karşı nefreti kamçılacağı için Nestan'ın desteğiyle rakibini öldürür. Rakibi ile arasında daha fazla kıskançlık ve arzu yarışı olmasına izin vermez. Rakibinin var olan arzusunu öldürür. Fakat dikkat çeken Tariyel'deki arzusunun yöneliminde güzelliğin başat öge oluşudur. Tariyel için Nestan'ın güzelliği ona olan tutkusunun dolayımlayıcısıdır. Bütün ülkenin insanların hatta dünyanın ona hayran oluşu üçgen arzudaki ötekilerin arzusunu meydana çıkarmaktadır. Bu arzusunun yönelimi aşağıdaki üçgen arzu modeliyle gösterilebilir;

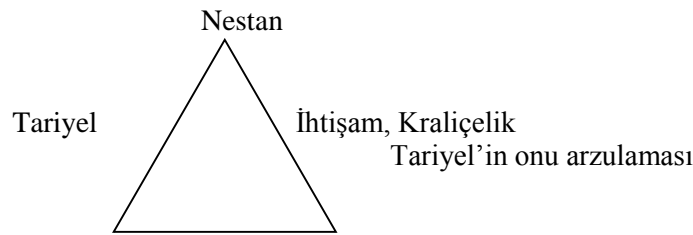

Tariyel'in Nestan'a olan arzusunu canlı tutan Nestan'ın güzelliğidir. Dolayımlayıcı onun zihnine öyle kazanmıştır ki Nestan'ı her andığında onun tutkusunu perçinleyen güzelliğini sayıklamaktadır. Ayrıca bütün dünyanın ona hayran olması ve ötekilerin onun güzelliğini övüyor oluşları onun arzusunun dolayımclarını artırmaktadır. Dolayımlayıcı ne kadar yaklaşırsa öznenin arzusu o kadar artmaktadır; “Arzu üçgeni ikizkenar bir üçgendir. Dolayısıyla dolayımlayıcı arzulan özneye yaklaştıkça arzu da yoğunlaşır” (Girard, 2007: 83). Feridun Tariyel'e Nestan'ı gördüğünden ve onun güzelliğine tutulduğundan bahseder. Böylece Feridun Tariyel'in arzusunu artıran dolayımlayıcı öteki konumundadır. Girard'a göre; “Arzuyu yalnızca ve yalnızca Öteki uyandırabilir” (Girard, 2007: 45). Dolayısıyla Tariyel için hem içsel dolayım hem dışsal dolayım söz konusudur. Tariyel'in rakip olarak gördüğü ama dile getirmediği ötekilerin arzusu vardır; aynı

zamanda rekabetin olmadığı Tariyel'in açıkça ifade ettiği Nestan'ın güzelliği vardır. Dolayısıyla Tariyel-Nestan aşkında oluşan arzu üçgenindeki hem içsel hem dışsal dolayım, romansal yapının özelliklerine işaret etmektedir; "Dışsal ve içsel dolayımın bir yapının içinde aynı anda bulunmaları bize göre romansal edebiyatın bütünlüğünü doğrular" (Girard, 2007: 59). Hem olumlu hem olumsuz bir dolayımın olduğu üçgen arzu modeli ile karşılaşmaktayız. Bu üçgen arzuda nesnenin dönüşümüne tanık oluruz. Bu dönüşüm Girard'a göre; "İçsel ve dışsal dolayımı birleştiren şey, arzulanan nesnenin dönüşümüdür" (Girard, 2007: 38). Nestan bazen kendi oluşuyla, bazen sadece güzel oluşu ile arzuların odağı olmaktadır. Böylece dolayımdayıcı arzunun yönelimini belirlemesi sebebiyle Girard'a göre; "Dolayımdayıcının tanrısallığı romansal dehanın merkezindedir" (Girard, 2007: 78). Tariyel'in arzusuna göre biçimlenen arzu üçgeninde dolayımdayıcının koşulsuz hâkimiyetini görürüz.

Girard, arzunun gücünü arzulanan nesneden değil aynı nesnenin değerine gönderme yapan 'öteki'nden aldığı söyler. Nesnesine kavuşmayınca artacaktır bu arzu. Ama nesneyi değerli kılan nesnenin değerine işaret edendir. Güzellik bu destanda Nestan ile değer bulmuştur ama başka bir yapıta pekâlâ başkası ile değer kazanabilir. Dolayısıyla yapıta dolayımdayıcı, esas arzu duyulan olması bakımından değerli olmalıdır. Tariyel'in Nestan'a olan aşkı bir dış etki yani güzel yüzü sayesinde oluşmuştur. Maddi olan beden hâkimiyeti değil daha sürekli olan bir kavram "güzelliğin" olması dolayımdayıcının gücünü ortaya koymaktadır; "Üçgen arzunun maddecilikle hiçbir ilgisi yoktur. İnsanların tutkuyla kapıştıkları ya da çoğalttıkları nesnelere maddenin zaferi değil, dolayımdayıcının, o insan yüzü Tanrının zaferidir" (Girard, 2007: 66). Dolayısıyla bu üçgende nesne geçici güzelliğe sahip olan Nestan'dır ama asıl arzulanan güzelliğin kendisidir. Çünkü nesneye yönelen dürtü aslında dolayımdayıcıya yönelen dürtüdür. Tariyel'in Nestan'a olan arzusunda içsel dolayımdayıcıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Harezmi şehzadesine olan kını ve onu öldürmesi de içsel dolayımdayıcının niteliğine işaret eder. Ayrıca Tariyel, Nestan'a diğer insanların hayran olması ve güzel olması sebebiyle arzusunun şiddetlendiğini açıkça dile getirmemektedir. Tariyel'in özne olduğu üçgen arzuda; "İçsel dolayımdayıcının kahramanı, tüm fiziksel tehditlerin dışında temel çatışmayı tekrar yaşayan ve en güçlü arzuları için özgürlüğünü tehlikeye atan mutsuz bir bilinçtir" (Girard, 2007: 102). Tariyel tutkularının esiri olmuş, kendini hiçbir şeyi düşünmeden tehlikeye atabilecek içsel dolayımdayıcının kahramanıdır.

Destan'da incelemeye değer gördüğümüz bir diğer üçgen ise Nestan'ın nesnesi Tariyel'e yönelik arzusunun yönelimini ele alır. Nestan Tariyel'i ülkeler ve yeni yerler zapt etmeye göndermesinin altında tamamıyla kendi ihtişamını sürdürme arzusu yatmaktadır. Nestan, Tariyel'in ülkeler zapt etmesini, onun için kendi yiğitliğini göstermesini ister. Bu üçgen arzu modeli şöyledir;

Babası tahtını Nestan'a bıraktığı zaman Nestan, kendini bu tahta layık görmemektedir. Fakat babasının yaşlanmış olması sebebiyle bu görevi mecburen yerine getirecektir. Bu görevi yerine getirirken taklit bir arzu söz konusudur. Nestan bunu dile getirmemekte ama bir kraliçe ne yaparsa onu gayri ihtiyari yapmaktadır. Dolayısıyla taklit arzusunun yöneliminde hareket edecektir. Tariyel'in ona olan arzusunun bildiğinden ondan yiğitlik göstermesini ister. Aslında Nestan Tariyel'in arzusunun arzulamasıdır. Sızlanmamasını, yiğitlik göstermesini istemesinde kendi ihtişamına layık olacak kahramanı oluşturma arzusu vardır. Böyle bir kahraman tarafından da arzulamak istiyor.

Turkish Studies

Dolayısıyla Nestan kendi aşkından harap olup, sızlanan birini değil de kendi için, ülkesi için fedakârlık yapan yiğit, cesur bir kahraman istiyor. Tariyel akıllı değil de tutkuyu temsil ediyor oluşuyla gözü kara bir karakterdir. Nestan'ın “*Şimdi beni iyi dinle, sana bir akıl vereyim,*” sözleri buna işaret eder.

Nestan'ın nesnesi Tariyel'e olan arzusu Tariyel onu arzuladığı içindir. İnsan arzulananı, öteki'nin arzusunu yöneldiği kişi olmayı arzular. Çünkü “*Öteki'nin arzusunun arzusu; insan arzulananı arzular*” (Kara, 2011: 98). Nestan, Tariyel tarafından arzulananı istemekte daha doğrusu Tariyel'in arzusunu arzulamaktadır. İnsanoğlunun arzu etmesinin temel nedeni başkalarının arzu edilen nesneyi arzu edişidir. Destan'daki bütün arzu üçgenlerinde dikkat çeken, arzu edilen nesnenin ya sahip olduğu değer başkaları tarafından arzu edilmiştir ya da bireyin kendi değerlerini nesneye yüklemesidir.

Sonuç

Rene Girard'ın “Romantik Yalan Romansal Hakikat” adlı eserinde savunduğu görüş, arzuladığımız nesnesine düz bir çizgi halinde yol almadığımızdır. Girard, yapıtın yazılış amacının bu şekilde yazılan romantik yapıtların aksaklığını ortaya koymak olduğunu belirtir. Girard, üçgen arzu modeli incelemelerini roman türünde yapmıştır. Kurmaca yapıya sahip olması sebebiyle “Kaplan Postlu Şövalye” adlı destan da bu model çerçevesinde incelemeye alınmıştır. Eser ilk okunduğunda özne ve nesne arasında düz bir çizgi şeklinde ilerleyen arzunun kendiliğindenliğiyle karşılaşılır. Üçgen arzunun oluşabilmesi için özne-nesne-dolayımlayıcı arasındaki ilişkinin anlatıda çeşitli yollarla ortaya konması gerekmektedir. Arzunun yöneliminin ortaya konduğu üçgen arzuda incelemeye alınan destan karakterleridir. Destan boyunca farklı vaka zincirlerine eklenen karakterlerin arzularının yönelimleri aslında dolayımlayıcı vasıtasıyla dönüşüme uğramaktadır. Eretevan'ın Kaplan Postlu Şövalye'yi ısrarla yakalatmak ve görmek istemesinin altında direkt nesneye yönelik bir merak gibi görünse de onun bu arzusunu tetikleyen şahın içindeki güç ve iktidar hırslıdır. Avtandı-İntana ve Tariyel ile ilgili oluşturulan arzu üçgenlerinde iç içe geçmiş üçgenlerle karşılaşırız. Tariyel için Nestan'a ulaşma arzusunun yoğunluğu ötekilerin ve kendinin Nestan'ın güzelliğine hayran oluşudur. Nestan'ın Tariyel'i istemesi ise hem kendi ihtişamının, iktidarının daha da güç kazanmasında Tariyel'den destek almak istemesidir hem de Tariyel'in onun güzelliğini arzu edişini arzu etmesindedir. Dolayısıyla incelenen üçgenlerde özne ve nesne arasında düz bir ilişkinin olmadığını, öznenin arzusunu kendiliğinden ve özerk olmadığını görmekteyiz. Metnin kurgusunun bu yöndeki işlevi destansı yapının dışında çatışmaların var olduğu romansal bir yapının izlerine işaret eder. Romantik yapıtlarda dolayımlayıcı ortaya çıkmasını diye çaba gösterilirken bu destanda ise dolayımlayıcı, yönlendirici olarak arzu edilip övülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak Kaplan Postlu Şövalye adlı eserin romansal hakikatin niteliklerini barındırdığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Girard, Rene (2007), **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat**, İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kara, Yeşim (2011), “Bir Arzu Nesnesi Olarak Ulaşılamayan Kadın Bedeni”, **Psikeart (Arzu)**, 18, s.98-101.
- Korkmaz, Ramazan (2015), “Rene Girard'ın Üçgen Arzu Modeli Bağlamında Osmanlı Romanı”, **Yazınsal Okumalar**, İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Sayar, Kemal (2001), “Kovanım Yağma Olsun: Aşk ve İstirabın Coğrafyasında”, **Psikeart (Aşk Acısı)**, 16, s. 44-50.
- Rustaveli, Şota (1991). **Kaplan Postlu Şövalye**, (Çev: Bilal Dindar, Zeynelabidin Makas), Samsun.
- Yalçın, Fatih (2009), “Leyla Vü Mecnun Mesnevisinde Modern Anlatı İzleri”, **Turkish Studies** 4/7, 187-193.